

U 21/2016 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Yhdysvaltojen välisen kauppaa- ja investointikumppanuussopimuksen neuvottelemisesta (*TTIP-sopimus*)

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään eduskunnalle muistio Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Yhdysvaltojen välisen kauppaa- ja investointikumppanuussopimuksen neuvottelemisesta.

Helsingissä 19 päivänä toukokuuta 2016

Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Lenita Toivakka

Lähetystöneuvos Jukka Pesola

ULKOASIAINMINISTERIÖ

MUISTIO
13.5.2016

EUROOPAN UNIONIN JA SEN JÄSENVALTIOIDEN SEKÄ YHDYSVALTOJEN VÄLISEN KAUPPA- JA INVESTOINTIKUMPPANUUSSOPIMUKSEN NEUVOTTELEMISESTA

1 Tausta

Euroopan unionin neuvosto ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden edustajat valtuuttivat kesäkuun 14 päivänä 2013 Euroopan komission aloittamaan neuvottelut transatlanttisesta kauppaa- ja investointikumppanuudesta (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP) Yhdysvaltojen kanssa.

Yhdessä EU ja Yhdysvallat kattavat lähes puolet maailman bruttokansantuotteesta ja edustavat kolmasosaa maailmankaupasta. Keskinäinen kauppa on erittäin tärkeää kummallekin osapuolelle. Vuoden 2010 tiedonannossaan, joka koski kauppaa, kasvua ja maailmanpolitiikkaa, Euroopan komissio viittasi Yhdysvaltoihin strategisena kumppanina ja piti keskeisenä taloudellisen lähentymisen kannalta sitä, että sääntelyä koskevia kaupan esteitä käsitellään yhdessä Yhdysvaltojen kanssa.

EU ja Yhdysvallat päättivät marraskuussa 2011 järjestetyssä huippukokouksessaan perustaa kasvua ja työllisyyttä edistävän korkean tason työryhmän (High Level Working Group on Jobs and Growth, HLWG). Työryhmän tehtävänä oli selvittää keinoja, joilla työllisyyttä, taloudellista kasvua ja kilpailukykyä voitaisiin parantaa. Loppuraportissaan, joka julkistettiin helmikuussa 2013, työryhmä suositteli neuvottelujen käynnistämistä kattavasta ja kunnianhimoisesta sopimuksesta. Sopimus sisältäisi markkinoillepääsyn, sääntelyn ja globaalit säännöt. Euroopan komissio esitti raportin pohjalta maaliskuussa 2013 neuvostolle, että neuvottelut kauppaa- ja investointikumppanuudesta käynnistettäisiin Yhdysvaltojen kanssa.

2 Sopimusneuvottelut ja käsittely EU:ssa

Sopimusneuvottelut käynnistyivät heinäkuussa 2013. Sopimus tähtää laaja-alaiseen ja vastavuoroiseen kaupan vapauttamiseen. Molemmat osapuolet ovat sitoutuneita neuvotteluihin ja tavoitteeseen kunnianhimoisesta sopimuksesta, mikä on vahvistettu useampaan otteeseen korkealla tasolla. Sopimuksesta tehdään niin sanottu ”elävä sopimus”, eli työtä voidaan jatkaa vielä yhteisesti sovittujen suuntaviivojen mukaisesti sopimusneuvottelujen päättämisen jälkeen. Tämä antaa mahdollisuuden kehittää sopimusta edelleen osapuolten niin tahtoessa ja niiden omien menettelytapojen mukaisesti.

EU:n ja Yhdysvaltojen poliittisena tavoitteena on saattaa TTIP -neuvottelut päätökseen presidentti Obaman kaudella eli vuonna 2016. Työtä on kuitenkin vielä paljon jäljellä. Neuvotteluja tiivistetään, ja tapaamisia järjestetään myös varsinaisten neuvottelukierrosten välillä. EU pyrkii vuoden 2016 alkupuoliskolla Yhdysvaltojen kanssa yhteiseen näkemykseen siitä, mitä sopimukseen voitaisiin sisällyttää. Neuvottelujen keskivaihe saatettaisiin päätökseen kesällä 2016. Tämä edellyttää sitä, että kaikissa neuvotteluaiheissa olisi tuolloin olemassa osapuolten tekstiehdotukset. Syksyllä mahdollisesti siirryttäisiin neuvottelujen loppuvaiheeseen, jolloin käsiteltävinä olisivat herkkimmät neuvottelukysymykset. Samalla tulee valmistautua myös siihen, että TTIP-neuvotteluja ehkä jatkettaisiin Yhdysvaltain uuden hallinnon kaudella.

Yhdysvalloille toiset tärkeät neuvottelut, neuvottelut Tyynenmeren kumppanuudesta (TPP, Trans-Pacific Partnership) päätettiin lokakuussa 2015, ja sopimus allekirjoitettiin helmikuussa 2016. Yhdysvalloissa on käynnistetty TPP-sopimuksen ratifiointi, mikä voi hidastaa etenemistä TTIP-neuvotteluissa. EU katsoo, ettei TPP-sopimus voi toimia mallina TTIP:lle. EU hakee sopimukseen osin pidemmälle meneviä ja osin erilaisia määräyksiä.

TTIP koostuu kolmesta pääneuvottelualueesta: markkinoillepääsystä, sääntelykysymyksistä ja globaaleista säännöistä. Markkinoillepääsyyn sisältyvät tavara- ja palvelukauppaan sekä julkisiin hankintoihin liittyvät kysymykset. Sääntelykysymykset kattavat puolestaan sääntelyyhteistyön, kaupan tekniset esteet, terveys- ja kasvisuojelutoimet sekä sektorikohtaiset sääntelyaiheet. Globaalit säännöt sisältävät muut sopimuksen määräykset, jotka voisivat toimia mallina muiden kauppakumppanien kanssa solmittaville sopimuksille. Näitä ovat esimerkiksi määräykset kestävästä kehityksestä sekä energiasta ja raaka-aineista. Sopimuksen erityisenä painopisteenä on pienten ja keskisuurten yritysten markkinoillepääsyn parantaminen.

Kaikista edellä mainituista kysymyksistä neuvotellaan samanaikaisesti, ja kaikki neuvottelualueet tulevat olemaan osa kokonaispakettia. Neuvottelukierroksia on käyty kolmetoista, joista viimeisin järjestettiin huhtikuussa 2016. Seuraavaa neuvottelukierrosta on kaavailtu heinäkuulle 2016. Osapuolet ovat käsitelleet tähän mennessä kaikkia neuvotteluaiheita.

Keskusteluja osapuolten kesken ja EU:n sisällä on käyty siitä, että sopimukseen sisällytettäisiin myös määräyksiä korruptionvastaisista toimista. Koska aihetta ei ole mainittu EU:n neuvotteluvaltuutuksessa, neuvottelujen aloittaminen edellyttäisi neuvotteluvaltuutuksen muuttamista. Komissiosta saatujen tietojen mukaan se aikoo esittää yleistä, useampaa sopimusta koskevaa neuvottelumandaattia korruptionvastaisista toimista. Eduskuntaa kuullaan erikseen sen jälkeen, kun komission esitys neuvottelumandaatiksi on saatu.

Euroopan parlamentti hyväksyi heinäkuussa 2015 laajan keskustelun jälkeen päätöslauselman, jossa parlamentti antaa suosituksiaan TTIP-neuvotteluihin. Keskustelua herätti erityisesti investointiriitojenratkaisu (ISDS, investor-to-state dispute settlement). Parlamentti antoi tukensa investointiriitojenratkaisun sisällyttämiselle sopimukseen, mutta edellytti, että järjestelmää tulee uudistaa. Tältä pohjalta komissio laati ehdotuksen investointisuojaitekstiksi, jossa esimerkiksi tunnustetaan sopimusvaltioiden sääntelyoikeus, perustetaan investointituomioistuin sekä sen päätöksille muutoksenhakuelin.

Eurooppa-neuvosto piti joulukuun 2015 päätelmissään tärkeänä, että TTIP-neuvottelut saadaa menestyksekkäästi päätökseen. Se kehotti osapuolia lisäämään ponnistelujaan kunnianhimoisen, kattavan ja kumpaakin osapuolta hyödyttävän sopimuksen tekemiseksi mahdollisimman pian, jotta transatlanttisen talouden koko potentiaali saadaa hyödynnettyä.

Sopimusneuvottelut ovat olleet säännöllisesti EU:n kauppaministerikokousten asialistalla. EU:n kauppaministerit antoivat ulkoasiainneuvostossa marraskuussa 2015, samoin kuin epävirallisessa kokouksessaan helmikuussa 2016, tukensa pyrkimykselle saada aikaan kunnianhimoisen ja kattavan sopimus. Komissaari Malmström on korostanut aikataulun haasteellisuutta suhteessa neuvottelutavoitteisiin.

EU:n näkemyksiä on valmisteltu komission ehdotusten pohjalta neuvoston kauppapoliittisessa komiteassa, joka on vastuussa TTIP-neuvotteluja koskevasta kannanmuodostuksesta. Lisäksi neuvottelutilannetta on käsitelty useissa muissa neuvoston työryhmissä sekä komission järjestämissä teknisissä kokouksissa.

Neuvottelujen avoimuus

Komissiolle ja EU:n jäsenmaille neuvottelujen läpinäkyvyys ja avoin tiedon jakaminen ovat keskeisiä tavoitteita. Tietoa TTIP-neuvotteluista on jaettu runsaasti julkisuuteen, mm. EU:n neuvotteluesitykset on julkistettu tammikuusta 2015 lähtien. EU:n neuvottelumandaatti on ollut julkinen lokakuusta 2014 lähtien. Komissio julkistaa kunkin neuvottelukierroksen jälkeen yhteenvedon kierroksen annista.

Yhdysvaltojen neuvotteluesityksiä ei jaeta jäsenmaille eikä Euroopan parlamentin jäsenille. Konsolidoidut yhteistekstit, jotka koostuvat EU:n ja Yhdysvaltojen neuvotteluesityksistä, ovat nähtävissä ainoastaan lukuhuoneessa. Lukuhuoneita on perustettu Brysseliin komission tiloihin ja vuoden 2016 alkupuolelta lähtien jäsenvaltioiden vastuuministeriöihin. Jäsenvaltiot pitävät lukuhuonetta vain väliaikaisena järjestelynä.

3 Asian kansallinen käsittely

Ulkoasiainministeriö on valmistellut asiaa yhteistyössä eri ministeriöiden ja viranomaistahojen kanssa kulloinkin käsiteltävänä olevan asiasisällön mukaan. Valmisteluissa ovat olleet mukana valtioneuvoston kanslia, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, oikeusministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö ja tulli sekä ympäristöministeriö. U-kirjelmää on käsitelty kauppapoliittisen jaoston kirjallisessa menettelyssä 12.–15.4.2016.

Eduskunnalle annettiin neuvotteluvaltuutuksesta tietoja 19.4.2013 päivätyllä E-kirjeellä E 43/2013 vp. Neuvottelujen tilanteesta on annettu eduskunnalle tietoja 14.2.2014, 24.6.2015 (kaksi kpl) sekä 30.9.2015 päivätyillä E-jatkokirjeillä. Lisäksi eduskunnalle on annettu tietoja neuvotteluista muilla eri tavoin mm. raporteilla neuvottelukierroksista sekä päivityksillä neuvottelualueista ja muistioilla, jotka koskevat ulkoasiainneuvostojen kokouksia kauppaministereiden kokoonpanossa.

Suuri valiokunta totesi lausunnossaan 28.3.2014 suhtautuvansa myönteisesti EU:n ja Yhdysvaltain välisestä TTIP-sopimuksesta neuvottelemiseen. Valiokunta pitää vapaakaupan edistämistä tärkeänä, painottaa monenkeskisten kauppapoliittisten järjestelyjen ensisijaisuutta ja puoltaa alueellisia ja kahdenvälisiä kauppajärjestelyjä niiden WTO-sopimuksia (WTO, World Trade Organization) täydentävän luonteen vuoksi. Se arvioi, että kunnianhimoinen ja tasapainoinen sopimus vahvistaisi EU:n ja Yhdysvaltojen asemaa kansainvälisten talouden sääntöjen määrittäjänä avoimempaan ja yhteiskuntavastuullisempaan suuntaan. Valiokunta ottaa lausunnossaan kantaa myös sektorikohtaisiin tavoitteisiin sääntelyautonomiasta, julkisista palveluista, kestävästä kehityksestä ja työelämän perusoikeuksista, luonnonvarojen hyödyntämisestä ja energiamääräyksistä, kaupan esteistä ja markkinoillepääsystä sekä investointisuojaan riitojenratkaisumenettelystä. Ulkoasiainvaliokunta korostaa lausunnossaan 21.3.2014 sopimuksen turvallisuuspoliittista merkitystä ja myönteisiä vaikutuksia EU:n ja Yhdysvaltojen strategiaan kumppanuuteen.

TTIP-neuvotteluja on käsitelty kansallisesti säännöllisesti kauppapoliittisessa jaostossa ja sen alajaostoissa.

4 EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta

Komissio antaa ehdotuksensa sopimuksen allekirjoittamiseksi ja väliaikaiseksi soveltamiseksi neuvotteluiden päätyttyä. Neuvottelujen ollessa kesken käytettävissä ei ole komission ehdotusta sopimuksen allekirjoituspäätökseksi eikä sen mahdolliseksi väliaikaiseksi soveltamiseksi.

Sopimusluonnoksen sisällön perusteella voidaan tässä vaiheessa arvioida, että sopimuksen allekirjoittamista ja väliaikaista soveltamista koskevien päätösten perustana olisi ainakin SEUT 207 artikla (yhteinen kauppapolitiikka) yhdessä menettelyä koskevan SEUT 218 artiklan kanssa. Sopimuksen oikeusperustaa voidaan arvioida tarkemmin, kun sopimuksen lopullinen sisältö on selvillä. Sopimus tulee valtioneuvoston alustavan arvion mukaan, tämän hetkiseen toimivaltajakoon perustuen, sisältämään yksittäisiä, jaettuun toimivaltaan kuuluvia kysymyksiä. Näin ollen sopimus olisi sekasopimus, ja se edellyttäisi jäsenvaltioiden allekirjoitusta ja kansallista hyväksyntää. Toimivaltajako unionin ja jäsenmaiden välillä ei ole kuitenkaan yksiselitteinen.

Siltä osin kuin on kyse neuvoston päätösten tekemisestä sopimuksen allekirjoittamisesta ja tekemisestä unionin puolesta ja jos aineellisena oikeusperustana käytetään mainittua SEUT 207 artiklaa, tehdään päätökset neuvostossa määräenemmistöllä.

Sopimuksen tekeminen edellyttää Euroopan parlamentin hyväksyntää.

5 Pääasiallinen sisältö

Neuvottelut etenevät eri aiheissa eri tahtiin. Osapuolet ovat käsitelleet kaikkia neuvotteluaiheita, ja neuvottelut ovat kaikkien aiheiden osalta kesken. Pidemmälle edenneissä aiheissa on tällä hetkellä olemassa viisitoista konsolidoitua, molempien osapuolten neuvotteluesityksistä koottua tekstiä. Nämä koskevat tavarakauppaa, maataloutta, alkuperäsääntöjä, palveluiden rajat ylittävää kauppaa, televiestintää, julkisia hankintoja, sääntely-yhteistyötä, hyviä sääntelykäytäntöjä, kaupan teknisiä esteitä, terveys- ja kasvinuojelutoimia, pieniä ja keskisuuria yrityksiä, kilpailupolitiikkaa, valtionyhtiöitä, tullimenettelyjä ja kaupan helpottamista, sekä valtioiden välistä riitojenratkaisua. Lisäksi EU on antanut tekstiehtotukset kestävästä kehityksestä koskevasta luvusta sekä investointisuojausta ja –riitojenratkaisusta. Näistä keskustelut on vasta aloitettu.

Tarjoukset kaikista markkinoillepääsyaiheista, tavarakaupasta (tullit), palveluiden kaupasta ja julkisista hankinnoista on vaihdettu osapuolten kesken. Komissio pyrkii siihen, että sääntely- ja sääntöaiheissa saadaan syksyyn 2016 mennessä neuvottelut päätökseen tai edistyneeseen vaiheeseen. Tekstineuvotteluihin ei ole vielä edetty sääntelyn eri sektoreissa, teollis- ja tekijänoikeuksissa eikä energian ja raaka-aineiden osalta.

Seuraavassa selostetaan EU:n tavoitteita ja neuvottelutilannetta yksityiskohtaisemmin eri neuvottelualueilla: markkinoillepääsyssä, sääntelykysymyksissä ja globaaleissa säännöissä.

I Markkinoillepääsy

Tavarakauppa

Tavarakaupassa tavoitteena on kaikkien tullien poistaminen siten, että suurin osa tulleista poistuu heti sopimuksen voimaantultua tai lyhyen siirtymäajan kuluessa. Herkkiin tuotteisiin on määrä soveltaa tullikiintiöitä, joilla tarkoitetaan, että tuotetta voidaan tuoda tullitta tai alemmalla tullilla maksimimäärään saakka. Vaikka EU:n ja Yhdysvaltojen välisessä kaupassa tullitasot ovat suhteellisen alhaiset, on tullien poistamisella kuitenkin taloudellista merkitystä, sillä kauppavaihto EU:n ja Yhdysvaltojen välillä on mittavaa.

EU ja Yhdysvallat vaihtoivat lokakuussa 2015 toiset tavarakaupan markkinoillepääsytarjoukset. Tarjoukset sisältävät sekä teollisuus- että maataloustuotteiden tullitariffit. Molempien osa-

puolten tullitarjoukset ovat komission mukaan nyt samalla tasolla kattaen 97 prosenttia tavarakaupasta. Tarjousten ulkopuolelle jääviä tullinimikkeitä käsitellään neuvottelujen loppuvaiheessa. EU korostaa maataloustuotteiden tullien osalta, että edistystä tulisi saavuttaa myös muilla neuvottelualueilla, kuten maantieteellisissä merkinnöissä ja terveys- ja kasvinsuojelutoimissa.

Tavarakaupan osalta osapuolet ovat vaihtaneet tekstiehdotukset tavaroiden markkinoillepääsyyn liittyvistä yleisistä ehdoista ja maataloustuotteista. Neuvotteluiden yhteydessä on keskusteltu myös tullien ulkopuolisista esteistä.

Alkuperäsäännöt

Alkuperäsääntöneuvotteluissa tavoitellaan kauppaa tukevia, selkeitä sääntöjä, jotka ottavat huomioon elinkeinoelämän tarpeet. Alkuperäsäännöissä määritellään ne ehdot, joiden perusteella viejämäassa valmistettu tuote on oikeutettu sopimuksen mukaisiin tullietuuksiin. Alkuperäsääntöjen rooli markkinoillepääsyssä on merkittävä, sillä niistä pitkälti riippuu se, kuinka tehokkaasti sopimuksen mukaista tullittomuutta pystytään EU:n ja Yhdysvaltojen välisessä kaupassa hyödyntämään.

Alkuperäsääntöneuvotteluja käydään rinnakkain tariffineuvottelujen kanssa. Yleisiä alkuperämääräyksiä koskeva yhteinen neuvotteluteksti alkaa olla viimeistelyä vaille valmis. Keskusteluja on käyty myös mm. alkuperän todentamisesta, valvonnasta ja kauttakuljetuksista. Neuvottelut tuotekohtaisista alkuperäsäännöistä ovat käynnistyneet.

Yritysten sijoittautuminen, palvelujen rajat ylittävä kauppa ja yritystoimintaan liittyvien henkilöiden tilapäinen maahantulo

Sopimuksen tavoitteena on vähentää esteitä, jotka liittyvät esimerkiksi yrityksen tytäryhtiön perustamiseen, yritystoimintaan liittyvien henkilöiden maahantuloon sekä palveluiden rajat ylittävään kauppaan. Sopimuksessa sovitaan siitä, millä ehdoin yhdysvaltalaiset palvelut ja yritykset voivat toimia EU:n alueella suhteessa kotimaisiin tai kolmansien maiden toimijoihin sekä vastaavasti EU:n palvelut ja yritykset Yhdysvalloissa. Sopimuksella pyritään vahvistamaan oikeudellisesti yritystemme ja palveluntarjoajiemme tämänhetkiset mahdollisuudet toimia maassa sekä avaamaan markkinoita poistamalla olemassa olevia esteitä. Neuvotteluissa huomioidaan osapuolten herkkyydet eri sektoreilla, kuten esimerkiksi Suomen osalta sosiaali- ja terveyspalvelut.

Tavoitteena on, että sopimukseen sisällytetään myös lupa- ja pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä koskevia velvoitteita, joilla taattaisiin niiden läpinäkyvyys ja syrjimättömyys. Näin pyritäisiin vaikuttamaan siihen, ettei lupavaatimuksista ja -menettelyistä aiheutuisi pii-loesteitä palveluiden kaupalle. Edelleen merkittävänä tavoitteena on sisällyttää kilpailua edistäviä velvoitteita tietyille sektoreille EU:n sisämarkkinasääntöjen pohjalta sekä tiivistää yhteistyötä eri alojen sääntelyssä. Sopimus koskee lähtökohtaisesti kaikkia palvelualoja.

Julkiset palvelut on suljettu Euroopan komission neuvottelumandaatin ulkopuolelle. Molempien osapuolten pääneuvottelijat ovat lisäksi vahvistaneet korkealla tasolla, että julkiset palvelut tullaan sulkemaan pois sopimuksen katteesta. Molemmat osapuolet ovat tehneet näin myös aiemmissa sopimuksissaan. Julkiseksi palveluiksi katsotaan palvelut, joita ei tarjota kaupallisin perustein tai ei tarjota kilpailtaessa yhden tai useamman taloudellisen toimijan kanssa. Poissulku on kirjattu tarkoituksella yleisellä tavalla, jotta se jättäisi tilaa eri osapuolten erilaisille järjestelmille. Vastaavaa poissulkua on käytetty myös EU:n aiemmissa sopimuksissa sekä

Maailman kauppajärjestön, WTO:n palvelukaupan yleissopimuksessa (General Agreement on Trade in Services, GATS) vuodesta 1995.

Sopimuksessa tehdään sitoumuksia jokaisen tuotantoalan osalta alakohtaisesti. EU ja Suomi on tehnyt monia varauksia eri aloihin liittyen, joilla rajataan sopimuksen soveltumisalaa. Esimerkiksi sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluissa EU:n ja Suomen tekemät varaukset jättävät Suomelle laajat mahdollisuudet tuleviin toimiin niin julkisesti kuin myös yksityisesti rahoitettujen sosiaali- ja terveys- tai koulutuspalveluiden suhteen. Tämä on tärkeää, sillä esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelut eivät aina ole sopimuksen määritelmän mukaisesti julkisia palveluita.

Suomi voi näin ollen itse päättää julkisten palveluiden (erityisesti koulutus- tai sosiaali- ja terveyspalveluiden) järjestämistavasta ja rahoituksesta. Tämä on kuitenkin tehtävä investointien kohtelusta annettujen, ja kaikkiin aloihin ja palveluihin soveltuvien velvoitteiden puitteissa. Sopimus ei velvoita yksityistämään julkisia palveluja, eikä sillä rajoiteta oikeutta palauttaa näitä palveluja kilpailutuksen jälkeen takaisin julkiseen tuotantoon. Lisäksi palveluiden laatua tai palveluntarjoajien pätevyyttä voidaan säännellä, kunhan se tehdään syrjimättömästi.

EU:n virallinen ehdotus palvelukauppaa, investointeja ja sähköistä kaupankäyntiä koskevaksi tekstiksi annettiin heinäkuussa 2015 yhtä aikaa EU:n toisen markkinoillepääsytarjouksen kanssa. Tekstiehdotus sisältää muista sopimusneuvotteluista tuttuja aiheita, muun muassa investointien ja rajat ylittävien palveluiden kansallista kohtelua ja markkinoillepääsyä ja yritystoimintaan liittyvien henkilöiden maahantuloa koskevia ehtoja. EU ehdottaa myös velvoitteita esimerkiksi lupa- ja lisenssimenettelyiden syrjimättömyydestä sekä tiettyjen sektoreiden (toisin sanoen tietokonepalveluiden, posti- ja kuriiripalveluiden, televiestinnän, rahoituspalveluiden sekä kansainvälisen meriliikenteen) kilpailua edistävistä näkökohdista. Sopimus tullee sisältämään myös sähköistä kaupankäyntiä koskevia velvoitteita. Lisäksi sopimuksessa pyritään sopimaan raamit ammattipätevyyden vastavuoroista tunnustamista koskeville neuvotteluille. EU:lla ja Yhdysvalloilla on erilaiset lähestymistavat tiettyihin tämän alan kysymyksiin (esimerkiksi markkinoillepääsy, sopimuksen kate ja rakenne), joten neuvottelut ovat olleet ja tulevat olemaan haastavia.

Digitaaliseen talouteen liittyvät kysymykset ovat tärkeitä molemmille osapuolille. EU:n tavoitteena on luoda uusia sähköistä kauppaa koskevia sääntöjä, joilla helpotetaan digitaalista kauppaa osapuolten välillä. EU on ehdottanut muun muassa roskapostia, sähköistä tunnistamista ja sähköisiä allekirjoituksia sekä online-palveluiden lupia koskevia sääntöjä, joista on jo velvoitteita EU:n sisämarkkinoilla. Lisäksi ehdotetaan pysyvää sähköisen kaupan tullittomuutta. Henkilötietojen suojaamiseen liittyvät asiat tullaan rajaamaan sopimuksen ulkopuolelle.

Yritystoimintaan liittyvien henkilöiden maahantulon helpottamisessa on käyty läpi osapuolten lähtökohtia. EU:n tavoitteena on helpottaa muun muassa korkeasti koulutettujen asiantuntijoiden, kuten arkkitehtien, liikkumista väliaikaisesti EU:sta Yhdysvaltoihin, esimerkiksi helpottamalla ammattipätevyyden vastavuoroista tunnustamista.

Julkiset hankinnat

Julkisissa hankinnoissa EU:n neuvottelutavoitteet ovat erittäin kunnianhimoiset. Sopimuksella tavoitellaan merkittävää markkinoillepääsyä EU-lainsäädännön asettamissa rajoissa siten, että WTO:n julkisten hankintojen sopimuksen (Agreement on Government Procurement, GPA) piiriin kuuluvia sitoumuksia laajennetaan. EU tavoitteena on päästä Yhdysvaltain julkisten hankintojen markkinoille myös osavaltio- ja paikallishallintotasolla. EU tavoittelee erilaisten Yhdysvaltojen syrjivien toimien poistamista, joilla tarkoitetaan erityisesti eurooppalaisia yri-

tyksiä syrjiviä kotimaisuusvaatimuksista, joita sisältyy mm. Yhdysvaltain Buy America(n) Act:iin sekä kauppamerenkulkua koskevaan, niin sanottuun Jones Act:iin (Merchant Marine Act of 1920). Nämä kotimaisuusvaatimukset rajoittavat eurooppalaisten yritysten pääsyä Yhdysvaltain julkisten hankintojen markkinoille. Toisin kuin EU:ssa, Yhdysvalloissa ei ole harmonisoitu julkisia hankintoja koskevaa lainsäädäntöä, vaan osavaltioilla on kullakin omat hankintakäytäntönsä ja -säädöksensä, mikä luo haasteita erityisesti markkinoillepääsykysymyksistä neuvoteltaessa. Hankintojen avoimuutta onkin tarkoitus lisätä mm. parantamalla EU:n ja Yhdysvaltain elinkeinoelämälle suunnattua informaatiota vireillä olevista julkisten hankintojen tarjouskilpailuista.

EU ja Yhdysvallat vaihtoivat ensimmäiset julkisten hankintojen tarjoukset helmikuussa 2016. Tarjoukset koskivat vain osapuolten keskushallintotason hankintayksiköjä. Tarjoustenvaihdolla ei merkittävästi avattu markkinoillepääsyä julkisissa hankinnoissa, mutta sen toivotaan toimivan lähtölaukauksena kunnan markkinoillepääsyneuvotteluille. Tarjoukset eivät sisältäneet osapuolille sensitiivisiä asioita, joista on tarkoitus keskustella neuvottelujen loppupuolella. Myös osapuolten ehdotuksista kootun konsolidoidun tekstin muotoilussa on edetty. Teksti sisältää lähinnä hankintojen määrittelyyn, menettelyyn ja periaatteisiin liittyviä teknisluonteisia asioita.

II Sääntelykysymykset

Tavoitteena on lisätä sääntelyn yhdenmukaisuutta EU:n ja Yhdysvaltojen välillä, vähentää päällekkäisiä testaus- ja sertifiointivaatimuksia sekä parantaa yhteistyötä terveys- ja kasvin-suojelutoimien osalta. Tavoitteena on myös helpottaa EU:n ja Yhdysvaltojen välistä kauppaa poistamalla sääntelyesteitä eräillä kauppavaihdon kannalta keskeisillä sektoreilla (ajoneuvot, informaatio- ja kommunikaatioteknologia, kemia, koneet ja laitteet, kosmetiikka, lääkinnälliset laitteet, lääkkeet, tekstiilit ja torjunta-aineet).

Osapuolet ovat vahvistaneet, että sopimus ei tule alentamaan terveyden, turvallisuuden, kuluttajien, työntekijöiden eikä ympäristön suojelun tasoa. Sopimuksella ei puututa osapuolten sääntelyoikeuteen eikä lainsäädäntöprosesseihin.

Sääntelystä on keskusteltu kaikilla neuvottelukierroksilla ja neuvotteluissa on saatu aikaan jonkin verran edistystä. Työtä on kuitenkin yhä paljon jäljellä.

Hyvät sääntelykäytännöt

Sopimukseen on määrätty tulla sitoumuksia, joilla vahvistetaan se, että EU ja Yhdysvallat käyttävät säädöksiä valmistellessaan ja toimeenpannessaan hyviä sääntelykäytäntöjä. Molemmat osapuolet ovat antaneet omat neuvotteluehdotuksensa hyviä sääntelykäytäntöjä koskevaksi luvuksi. EU:n uusi ehdotus annettiin Yhdysvalloille helmikuussa 2016.

EU:n ehdotus sisältää EU:ssa ja Yhdysvalloissa käytössä olevia hyviä sääntelykäytäntöjä, jotka ovat yhteisiä molemmille järjestelmille. Nämä liittyvät muun muassa sääntelyn avoimuuteen ja sidosryhmien mahdollisuuteen vaikuttaa säädösten kehittämiseen, ennakkotiedottamiseen suunnitteilla olevista säädöshankkeista, sidosryhmien kuulemiseen sekä vaikutusarvioihin. Luvun määräyksiä sovelletaan EU:n osalta komission antamiin ehdotuksiin asetuksiksi, direktiiveiksi, delegoiduiksi säädöksiksi ja toimeenpanosäädöksiksi. Luvun määräyksiä ei sovelleta EU:n jäsenvaltioiden sääntelyyn. Yhdysvaltojen osalta luvun soveltamisalaan kuuluvat Yhdysvaltojen keskushallinnon säädökset ja lakiluonnokset.

Mikään luvussa ei estä osapuolia ylläpitämästä tai kehittämästä tarpeelliseksi katsomaansa suojantasoja tai rajoita osapuolten sääntelyoikeutta.

Sääntely-yhteistyö

Sopimuksen on määrä parantaa EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaisten välistä yhteistyötä sellaisilla sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla, joissa osapuolilla on yhteinen intressi. Sääntely-yhteistyön tavoitteena on sääntelyn yhdenmukaisuuden lisääminen alentamalla terveyden, turvallisuuden, kuluttajien, työntekijöiden tai ympäristön suojelun tasoa. Sekä EU että Yhdysvallat ovat antaneet omat ehdotuksensa sääntely-yhteistyötä koskevaksi luvuksi. EU:n uudistettu ehdotus annettiin helmikuussa 2016.

EU katsoo, että jos sääntelyviranomaiset toimivat yhteistyössä jo varhaisessa vaiheessa esimerkiksi vaihtaen ajankohtaista tutkimustietoa, voidaan molempien osapuolten resursseja käyttää tehokkaasti. Samalla vältetään luomasta tarpeettomia kaupanesteitä. Sääntely-yhteistyö ei ole pakollista. Tapauksissa, joissa EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaisilla ei ole yhteistä intressiä, ei myöskään tehdä yhteistyötä. Osapuolilla on täysi oikeus säännellä myös jatkossa parhaaksi katsomallaan tavalla omien lainsäädäntöprosessiensä mukaisesti.

Luvun määräykset velvoittavat pääasiassa Euroopan komissiota ja Yhdysvaltojen liittovaltion sääntelyviranomaisia. EU:n jäsenvaltioiden ja Yhdysvaltojen osavaltioiden sääntelyn osalta rohkaistaan yhteistyöhön tilanteissa, joissa tähän on yhteinen intressi. Asiasta vastaava EU:n jäsenvaltion tai Yhdysvaltojen osavaltion sääntelyviranomainen päättää ryhtytääkö yhteistyöhön. EU:n ehdotuksessa on useita määräyksiä yhteistyön läpinäkyvyyden ja sidosryhmien kuulemismahdollisuuksien varmistamiseksi.

EU:n tämänhetkinen ehdotus ei sisällä määräyksiä sääntely-yhteistyötä toimeenpanevasta elimestä. EU täydentää ehdotusta tältä osin myöhemmin. EU katsoo tällaisen elimen olevan tarpeellinen muun muassa riittävän seurannan ja yhteistyön läpinäkyvyyden varmistamiseksi. Elimellä ei ole lainsäädäntövaltaa, ja se ei korvaa EU:n tai Yhdysvaltojen sisäisiä sääntelyprosesseja.

Tekniset kaupanesteet

Teknisten kaupanesteiden osalta tavoitteena on vähentää erilaisista tuotemääräyksistä, standardeista ja kaksinkertaisista testaus- ja sertifiointivaatimuksista johtuvia tarpeettomia kaupanesteitä. EU:n ja Yhdysvaltojen lähestymistavat eroavat merkittävästi toisistaan muun muassa kansainvälisen standardin määrittämisen ja tuotteiden testaamisen ja sertifiointin osalta, mikä on hankaloittanut neuvotteluja.

Sekä EU että Yhdysvallat ovat antaneet neuvotteluehdotukset teknisistä kaupanesteistä. EU:n tavoitteena on lisätä kansainvälisten, laajalti EU:ssa ja muissa maissa käytettyjen standardien käyttöä Yhdysvalloissa. Tavoitteena on myös vähentää ja poistaa tarpeettomia kaksinkertaisia ja raskaita testaus- ja sertifiointimenettelyjä, joita yritykset joutuvat tekemään samalle tuotteelle sekä EU:ssa että Yhdysvalloissa. EU esittää myös säädösvalmistelun avoimuuden ja ennakoivuuden parantamista sekä EU:n ja Yhdysvaltojen standardisointielinten yhteistyön lisäämistä. EU:n ehdotuksessa WTO:n sopimus teknisistä kaupanesteistä sisällytetään osaksi sopimusta.

Tekstineuvotteluissa ei ole saatu aikaan merkittävää edistystä.

Terveys- ja kasvinsuojelutoimet

Neuvotteluiden lähtökohtana terveys- ja kasvinsuojelutoimien osalta on WTO:n terveys- ja kasvinsuojelua koskevan sopimuksen periaatteet sekä voimassa oleva kahdenvälinen eläinlääkintäsopimus. Neuvotteluissa tavoitellaan terveys- ja kasvinsuojelutoimien kielteisten kauppavaikutusten minimoimista parantamalla EU:n ja Yhdysvaltojen viranomaisten yhteistyötä ottaen kuitenkin huomioon osapuolten oikeus arvioida ja hallinnoida riskejä sekä suojella ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä. Neuvotteluissa keskitytään erityisesti kaupan helpottamiseen määrittämällä alueita, joissa hallinnollista taakkaa voidaan vähentää, mutta säilyttämällä samalla korkea elintarviketurvallisuuden taso.

Sekä EU että Yhdysvallat ovat antaneet neuvotteluehdotukset terveys- ja kasvinsuojelutoimista. EU painottaa ehdotuksessaan osapuolten oikeutta suojella ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä alueellaan. Tavoitteisiin on myös kirjattu, että kunnioitetaan osapuolten sääntelyjärjestelmiä, riskinarviointi- ja hallintamenettelyitä ja politiikkakehitystä. EU tavoittelee erityisesti menettelyiden selkeyden, käytännönläheisyyden sekä läpinäkyvyyden parantamista kahdenvälisessä kaupassa. Tärkeänä tavoitteena on myös, että osapuolten tuontivaatimukset ja hyväksymismenettelyt koskisivat toisen osapuolen koko aluetta. Tällä hetkellä Yhdysvallat ei kaikissa tilanteissa katso EU:ta yhtenä kokonaisuutena, kun EU puolestaan pitää Yhdysvaltoja yhtenä kokonaisuutena. EU tavoittelee yhteistyömekanismin luomista, jonka avulla edistettäisiin alan yhteistyötä vaihtamalla tietoja ja keskustelemalla ajankohtaisista kysymyksistä.

EU:n tavoitteena on myös sisällyttää terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevään lukuun eläinten hyvinvointia koskevia periaatteita, joiden myötä osapuolet sitoutuisivat kunnioittamaan eläinten hyvinvointia suojelevia kauppaehtoja ja vaihtamaan osaamista ja tietoja. EU on myös antanut antibioottiresistenssiä koskevan ehdotuksen. Tavoitteena on vahvistaa osapuolten yhteistyötä antibioottien käytön vähentämisessä eläintuotannossa.

EU on linjannut jo neuvotteluiden alussa selkeästi, että neuvotteluissa ei tulla muuttamaan EU:n peruslainsäädäntöä, joka koskee esimerkiksi muuntogeenisiä organismeja, hormoneja tai dekontaminaatiota.

Tähän mennessä tekstipohjaisissa neuvotteluissa on edistytty erityisesti artikloissa, jotka koskevat muun muassa luvun katetta ja yhteistyökomiteaa. Tekstineuvotteluiden ohessa on käyty keskustelua yksittäisistä kaupanesteistä, joiden osalta on pyritty löytämään ratkaisuja.

Sektorit

Tavoitteena on vähentää erilaisesta sääntelystä johtuvia tarpeettomia kaupanesteitä eräillä EU:n ja Yhdysvaltojen kauppavaihdon kannalta keskeisillä sektoreilla, joiden osalta on tunnistettu yksityiskohtaisia sääntelystä johtuvia esteitä ja mahdollisia uusia yhteistyöalueita. Näitä sektoreita ovat ajoneuvot, informaatio- ja kommunikaatioteknologia, kemia, koneet ja laitteet, kosmetiikka, lääkinnälliset laitteet, lääkkeet, tekstiilit ja torjunta-aineet. EU:n ja Yhdysvaltojen kustakin sektorista vastaavat sääntelyviranomaiset ovat neuvotteluissa keskeisessä roolissa ja käyvät huolellisesti läpi yhteistyömahdollisuuksia. Yhteistyön sisältö ja tavoitteet vaihtelevat sektorikohtaisesti. Myös jatkossa EU:n markkinoilla olevien tuotteiden tulee täyttää EU:n vaatimukset.

Sektorineuvotteluissa on edetty hyvin eritahtisesti. Pisimmälle on päästy lääkkeissä ja ajoneuvoissa, joissa on tarkasteltu eräiden tarkkaan valittujen yhteistyökokonaisuuksien osalta EU:n ja Yhdysvaltojen säädösten ja/tai käytäntöjen yhteensopivuutta. EU on antanut neuvotteluehdotuksen lääkesektorin osalta. Vastaavasti informaatio- ja kommunikaatioteknologian ja ko-

neiden ja laitteiden osalta neuvottelut ovat vielä alkuvaiheessa. Tavoitteena on se, että neuvotteluehdotuksia annetaan useilla sektoreilla seuraavien kuukausien aikana.

- Ajoneuvot

EU:n ja Yhdysvaltojen ajoneuvoja koskevat vaatimukset poikkeavat toisistaan ja ajoneuvojen valmistajien on noudatettava kaksia erilaisia sääntöjä, jos ne haluavat tuotteensa sekä EU:n että Yhdysvaltojen markkinoille.

EU:n tavoitteena on, että EU ja Yhdysvallat sopivat siitä, missä tapauksissa ajoneuvoja koskevat vaatimukset ovat samoja. EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaiset käyvät parhaillaan läpi yksityiskohtaisesti ajoneuvoja koskevaa sääntelyä ja laativat menetelmää, jonka avulla samanarvoisuus voidaan määritellä. Neuvotteluissa on esimerkiksi verrattu EU:n ja Yhdysvaltojen turvavöiden kiinnitysjärjestelmien, ajovalojen ja tuulilasin turvallisuusmääräyksiä.

EU:n tavoitteena on myös EU:n ja Yhdysvaltojen yhteistyön lisääminen ajoneuvoalan kansainvälisen yhteistyön kannalta keskeisessä YK:n Euroopan talouskomissiossa (United Nations Economic Commission for Europe, UNECE) ja sen UNECE 1998 -sopimuksen osalta. Tavoitteena on myös harmonisoida EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyä erityisesti uusien ajoneuvoteknologioiden, kuten sähköautojen osalta. EU:n ja Yhdysvaltojen harmonisoidut standardit voisivat näin toimia pohjana UNECE:n maailmanlaajuisille standardeille.

- Informaatio- ja kommunikaatioteknologia

EU:n tavoitteena on lisätä yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa standardien laatimisessa esimerkiksi merkinnöille, joilla kuluttajille annetaan tuotteista tietoa sähköisessä muodossa perinteisten merkintöjen ja tarrojen sijasta. Toinen yhteistyöosa-alue on sähköinen saavutettavuus, jolla informaatio- ja kommunikaatioteknologia tehdään helppokäyttöiseksi henkilölle, joilla on vamman tai sairauden vuoksi vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Yhteistyötä tavoitellaan myös yhteen toimivuuden lisäämisessä eli siinä, että kuluttajat/käyttäjät voivat helposti vaihtaa tietoa eri laitteiden välillä. Tietoja on vaihdettu myös mahdollisuudesta laatia yhteiset periaatteet informaatio- ja kommunikaatioteknologiatuotteiden sertifiointille ja erityisesti tiedon koodaamiselle ja purkamiselle (salaustekniikka).

- Kemian sektori

EU:n ja Yhdysvaltojen kemian sektorin keskeiset säädökset eli EU:n REACH-asetus (EY) N:o 1907/2006 ja Yhdysvaltojen TSCA (Toxic Substances Control Act, TSCA) poikkeavat perusteellisesti toisistaan. Neuvotteluissa ei yhdenmukaisteta eikä vastavuoroisesti tunnusteta näitä säädöksiä. Sen sijaan tavoitteena on sääntelyn yhtenevyyden ja yhteistyön lisääminen olemassa olevien säädösten niin salliessa.

Kumpikaan osapuoli ei luovu oikeudestaan kehittää, muuttaa tai toimeenpanna kemian sektorin säädöksiään parhaaksi katsomallaan tavalla. Sopimus ei laske EU:n olemassa olevaa korkeaa ympäristön- tai terveydensuojelun tasoa.

EU katsoo, että yhteistyötä voitaisiin tehdä arvioitavien kemikaalien tärkeyden ja arviointimenetelmien määrittelyssä, yhtenevyyden lisäämisessä kemikaalien luokittelussa ja merkinnöissä, tulevien esteiden välttämiseksi niin kutsutuissa uusissa aiheissa sekä tietojenvaihdon lisäämisessä kuitenkin siten, että suojataan yritysten antamat luottamukselliset tiedot.

Keskusteluja on käyty kolmesta pilottiprojektista, joissa testataan esillä olleiden ehdotusten toteutettavuutta. Nämä liittyvät arvioitavien kemikaalien arviointiin, kemikaalien luokitteluun ja merkintöihin sekä käyttöturvallisuustiedotteisiin. EU:n ja Yhdysvaltojen kemiansektorin asiantuntijat ovat pitäneet pilottiprojekteja hyödyllisinä.

- Koneet ja laitteet

Kone- ja laitesektori kattaa koneet sekä elektroniset laitteet ja sähkölaitteet. EU:n ja Yhdysvaltojen kone- ja laitesektorin tekniset vaatimukset ja testaus- ja sertifiointimenettelyt poikkeavat suuresti toisistaan. EU haluaa, että EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaiset toimisivat yhteistyössä tarpeettomien esteiden välttämiseksi jo siinä vaiheessa, kun jompikumpi osapuolista aloittaa uuden säädöksen valmistelun. EU:n tavoitteena on lisätä kansainvälisten standardien käyttöä Yhdysvalloissa. Tällaisia ovat esimerkiksi Kansainvälisen standardisointiorganisaatio ISO:n (International Organization for Standardization, ISO) ja kansainvälisen sähköalan standardisointijärjestö IEC:n (International Electrotechnical Commission, IEC) standardit, joita käytetään laajalti ympäri maailmaa. Tavoitteena on laskea testaus- ja sertifiointikustannuksia. Lisäksi EU pitää tärkeänä sitä, että lisätään pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia saada tietoja Yhdysvaltojen osavaltioiden tuotemääräyksistä ja testaus- ja sertifiointivaatimuksista, jotka voivat vaihdella merkittävästi osavaltioittain.

Kone- ja laitesektorin ongelmia pyritään poistamaan myös erityisesti teknisten kaupanesteiden luvun määräyksillä sekä hyviä sääntelykäytäntöjä ja sääntely-yhteistyötä koskevilla määräyksillä. Toistaiseksi onkin osoittautunut vaikeaksi löytää sellaisia kone- ja laitesektorin yhteistyöalueita, joissa EU:lla ja Yhdysvalloilla on intressi ja, joita ei käsitellä muissa neuvotteluluvuissa.

- Kosmetiikka

Kosmetiikkasektorin osalta EU:n tavoitteena on syventää sitä yhteistyötä, jota EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaiset ovat jo tehneet kosmetiikkasääntelyn kansainvälisessä yhteistyössä. EU:n tavoitteena on lisätä yhteistyötä kosmetiikan tieteellisissä turvallisuusarvioinneissa sekä eläinkokeille vaihtoehtoisten testimenetelmien käytössä siten, että eläinkokeista luovuttaisiin asteittain maailmanlaajuisesti. EU pyrkii myös parantamaan sääntelyviranomaisten välistä teknistä yhteistyötä EU:ssa jo hyväksytyjen aurinkosuojavoiteiden UV-filttereiden hyväksymiseksi Yhdysvalloissa. Myös kosmetiikan merkintävaatimusten yhdenmukaisuutta tulisi lisätä sekä yhteistyötä uusissa aiheissa, kuten allergiaa aiheuttavien aineiden merkinnöissä.

- Lääkinnälliset laitteet

Lääkinnällisten laitteiden (terveydenhuollon laitteet ja tarvikkeet) osalta EU:n tavoitteena on lisätä EU:n ja Yhdysvaltojen lääkitäydellistist laitteista vastaavien sääntelyviranomaisten välistä yhteistyötä. Tämän yhteistyön tulisi perustua lääkitäydellistist laitteiden sääntelyä lähentävässä kansainvälisessä foorumissa tehtävälle työlle.

EU:n tavoitteena on sopia siitä, että EU:n ja Yhdysvaltojen järjestelmät lääkitäydellistist laitteiden tunnistamiseksi ja jäljittämiseksi perustuisivat kansainväliseen laitetunnistelijärjestelmään. Tavoitteena on myös yhdenmukaistaa EU:n ja Yhdysvaltojen hakulomakkeet, joilla haetaan hyväksyntää uusille lääkitäydellistist laitteille. Tavoitteena on, että valmistajat voisivat hakea samanaikaisesti hyväksyntää sekä EU:n että Yhdysvaltojen markkinoille. Tämä nopeuttaisi uusien tuotteiden pääsyä potilaskäyttöön. Tarkoituksena ei ole harmonisoida hakuprosesseja.

EU tavoittelee lisäksi, että tarkastellaan huolellisesti, onko mahdollista, että EU:n ja Yhdysvaltojen viranomaiset voisivat hyväksyä toistensa tekemät laatujärjestelmien tarkastukset.

- Lääkkeet

Tavoitteena on, että osapuolet vahvistaisivat kahdenvälistä ja kansainvälisesti tehtävää yhteistyötä. Keskeisenä tavoitteena neuvotteluissa on tarkastella mahdollisuutta vastavuoroisesti tunnustaa lääketehtaiden hyvää tuotantotapaa koskevat GMP-tarkastukset (Good Manufacturing Practices, GMP). Tämä toisi kustannussäästöjä sekä viranomaisille että yrityksille. EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaiset ovat tarkastelleet huolellisesti toistensa järjestelmiä vastaavuuden arvioimiseksi. Tämä työ jatkuu. Tavoitteena on myös lisätä yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa lääkkeiden (myynti)lupamenettelyissä esimerkiksi biosimilaarien (ovat lääkkeitä, jotka on kehitetty samankaltaiseksi ja vertailukelpoiseksi alkuperäisen biologisen lääkkeen kanssa) ja geneeristen valmisteiden (ovat valmisteita, jotka sisältävät saman määrän vaikuttavaa ainetta samassa annosmuodossa kuin alkuperäisvalmisteet) osalta. Yhteistyötä voisi lisätä myös esimerkiksi kansainvälisellä tasolla lastenlääkkeitä koskevien ohjeiden uudistamisessa, luottamuksellisen tiedon jakamisessa sekä tieteellisen avun antamisessa tuotekehittelyn turvaamiseksi ja turhien kliinisten testien välttämiseksi.

- Tekstiilit

EU tavoittelee, että tekstiileissä ja vaatteissa vaadittavat merkinnät, kuten hoito-ohjemerkinnot ja tekstiilikuitujen nimien merkinnät, olisivat mahdollisimman samanlaiset EU:ssa ja Yhdysvalloissa. Tavoitteena on myös lisätä yhteistyötä tekstiilien ja vaatteiden tulenarkuuden arvioimiseksi. Myös vapaaehtoisten standardien ja testausvaatimusten yhtenäistäminen olisi tärkeää eräiden tuotteiden osalta.

- Kasvinsuojeluaineet

Neuvotteluissa on keskusteltu mahdollisuudesta täydentää kansainvälisillä foorumeilla tehtyä yhteistyötä kasvinsuojeluaineiden osalta. Kasvinsuojeluaineita käsitellään useassa eri kansainvälisessä foorumissa (OECD, YK) ja tästä syystä sopimukseen ei ole tarkoitus sisällyttää erillistä kasvinsuojeluaineita koskevaa lukua. Sen sijaan EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaiset täydentäisivät kansainvälistä yhteistyötä keskustelemalla kahdenvälisesti yksittäisistä aiheista. EU tavoittelee keskustelussa kahdenvälistä kaupan helpottamista sekä tietojen vaihtamista erityisesti kasvinsuojeluaineiden käyttämisestä sellaisille kasveille, joiden osalta tällaista tutkimustietoa ei vielä ole riittävästi. Neuvotteluissa ei puututa EU:n korkeaan terveyden ja ympäristön suojelun tasoon.

III Globaalit säännöt

Investointisuoja ja –riitojenratkaisu

Investointien osalta EU:n tavoitteena on neuvotella investointien vapauttamista ja suojaa koskevista määräyksistä sekä sijoittaja-valtio-riitojenratkaisusta. Lähtökohtana ovat kummankin osapuolen aiemmin neuvottelemat sopimusmääräykset. Investointien suojan tulisi kattaa laajasti sekä sijoittajat että sijoitukset, mukaan lukien teollis- ja tekijänoikeudet. Sopimus sisältäisi myös muun muassa pakkolunastukseen, kansalliseen kohteluun, suosituimmuuskohteluun sekä pääomien ja maksujen siirtoon liittyviä määräyksiä. Tavoitteena olisi niin ikään sisällyttää sopimukseen tehokas sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisumenettely. Lisäksi on tarpeen edistää vastuullisia ja kestäviä sijoituksia.

EU ehdottaa, että sopimuksen velvoitteita ja riitojenratkaisua tarkennetaan siten, että ne eivät vaikuta osapuolten oikeuteen säännellä sellaisin toimin, jotka ovat tarpeen legitiimien politiikkatavoitteiden, kuten terveyden, turvallisuuden, ympäristön, julkisen moraalien, sosiaalinen tai kuluttajan suojele sekä kulttuurillisen monimuotoisuuden suojele, saavuttamiseksi. Esimerkiksi sääntelyoikeus ehdotetaan kirjattavaksi varsinaisiin operatiivisiin sopimusmääräyksiin, eikä sopimuksen johdantoon.

Sääntely ei kuitenkaan saa tehdä tyhjäksi sopimuksen oikeudenmukaista ja tasapuolista kohtelua, kansallista kohtelua ja suosituimmuuskohtelua koskevia velvoitteita.

Lisäksi EU ehdottaa, että riitojenratkaisun riippumattomuutta, asiantuntevuutta ja avoimuutta parannetaan, jotta mahdolliset väärinkäytökset voidaan minimoida. Esimerkiksi riitoja mahdollisesti rahoittavien kolmansien osapuolten henkilöllisyys on julkistettava samalla, kun riitoihin sovelletaan hävinnyt maksaa prosessin kulut -periaatetta. Sopimusvelvoitteiden, kuten oikeudenmukaisen ja tasapuolisen kohtelun velvoitteen (FET, fair and equitable treatment), osalta EU:n ehdotus perustuu niihin selvennyksiin ja tarkennuksiin, joita on käytetty jo Kanadan kanssa neuvotellussa CETA-sopimuksessa.

Riitojenratkaisun osalta EU esittää täysin uudenlaista menettelyä. Perinteisestä kahdenvälisessä investointisuojausopimuksissa käytetystä riitakohtaisesta ad-hoc menettelystä, jossa riidan osapuolet valitsevat välimiehet, luovutaan ja tilalle perustetaan kaksivaiheinen investointituomioistuimien. Sopimuksen osapuolet valitsevat tuomioistuimeen tuomarit, jotka ovat käytettävissä määrätyn ajan. Investointituomioistuimen kaksivaiheisuus tulee siitä, että se sisältää muutoksenhakumenettelyn.

Riitoja ratkaisevien lakimiesten osalta EU ehdottaa 15 pysyvän tuomarin pätevyyden omaavan henkilön nimeämistä investointituomioistuimen ensimmäiseen asteeseen ja lisäksi kuuden tuomarin nimeämistä muutoksenhakuasteeseen. Ensimmäisessä asteessa olisi viisi yhdysvaltalaisista tuomaria, viisi eurooppalaisista tuomaria ja viisi kolmannen maan kansalaisuuden omaavaa tuomaria. Riidan ratkaisisivat aina kolmesta tuomarista muodostettu paneeli, jonka puheenjohtajana toimisi aina kolmannen maan kansalaisuuden omaava tuomari.

Euroopan unionin viisi tuomaria valitaan neuvoston päätöksellä komission ehdotuksen pohjalta. Tämän osalta on selvitettävä, miten tuomarien valinta tehdään unionin jäsenmaiden kannalta oikeudenmukaisesti ja siten, että sijoittajien luottamus sopimuspuolten valitsemiin tuomareihin ylläpidetään. Yhdysvallat nimeää omat tuomarinsa ja TTIP-sopimuksen nojalla perustettava palvelut ja investoinnit –komitea valitsee viisi kolmannen maan kansalaista. Se, miten jäsenmaat voivat neuvostossa vaikuttaa viiden kolmannen maan edustajan valintaan, on auki.

Muutoksenhakumenettelyn osalta EU esittää sitä koskevia ehtoja, joiden mukaan menettely voidaan aloittaa tilanteissa, joissa ensimmäisessä asteessa on tehty selkeitä ja vakavia virheitä. Muutoksenhakumenettelyyn valitaan kuusi tuomaria, joiden kansallisuus jakautuu siten, että valitaan kaksi eurooppalaisista tuomaria, kaksi yhdysvaltalaisista tuomaria ja kaksi kolmannen maan kansalaista. Tuomareiden valinnassa pätevät edellä ensimmäiseen asteeseen osalta mainitut periaatteet.

Komissio arvioi, että TTIP-sopimuksen puitteissa perustettavan tuomioistuimen kustannukset ovat noin kolme miljoonaa euroa vuodessa. Euroopan unionin osuus, eli noin 1,5 miljoonaa euroa, maksetaan Euroopan unionin budjetista. Kustannusarvio sisältää tuomareiden varallisuuslaskut sekä sihteeristön ja tilojen kustannukset. Kaikki muut riidan ratkaisusta syntyvät kulut maksaa riidan hävinnyt osapuoli.

EU:n ehdotuksessa tuomioistuin hylkää kanteen, mikäli sijoittaja on nostanut kanteen samassa asiassa kansallisessa tuomioistuimessa, paitsi jos sijoittaja vetää keskeneräisen kanteen pois. EU:n ehdotuksen mukaan tämä ei ole valitusmenettely kansallisten tuomioistuinten päätöksille, sillä riitojenratkaisussa kansainvälisellä tasolla on kansallisen lainsäädännön osalta seurattava vallitsevaa kansallisen tuomioistuimen antamaa tulkintaa ja kansallista lainsäädäntöä voidaan arvioida ainoastaan tosiasiana. Kansainvälisessä riitojenratkaisussa kansalliselle lainsäädännölle annettu merkitys ei myöskään sido kansallisia tuomioistuimia. Toimivalta riitojenratkaisussa kansainvälisellä tasolla koskee vain sopimusmääräysten ja sopimuksen osapuolten välillä sovellettavien muiden kansainvälisoikeudellisten sääntöjen soveltamista. Sovellettavien säännösten tällainen eriyttäminen on niin ikään uutuus investointiriitojenratkaisujärjestelmässä.

EU:n ehdotuksen mukaan sopimuspuolet tunnustavat investointituomioistuimen annettujen tuomioiden lopullisuuden ja sitovuuden sekä täytäntöönpanoon alueellaan. Komission mukaan esitys on sopusoinnussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 912/2014 kanssa, jossa määrätään korvausvastuun hallinnointia koskevista puitteista niissä kansainvälisissä sopimuksissa, joissa Euroopan unioni on osapuolena, sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisemista varten perustetuissa välimiesoikeuksissa.

EU:n ehdotus jaettiin Yhdysvalloille marraskuussa 2015, ja neuvottelut aloitettiin helmikuussa 2016. Neuvotteluista odotetaan haastavia, sillä Yhdysvaltojen lähestymistapa riitojenratkaisuun perustuu klassiseen välimiesmenettelyyn ja eroaa siten merkittävästi unionin tekemästä ehdotuksesta. TPP-sopimuksen investointiriitojenratkaisu perustuu yhdysvaltalaiselle mallille.

Kestävä kehitys

EU:n nykyisissä vapaakauppasopimuksissa työelämän kysymykset ovat osana laajempaa kestävän kehityksen kokonaisuutta kattaen myös ympäristökysymykset. Yhdysvaltojen sopimuksissa työelämän kysymykset ja ympäristö ovat sen sijaan omina kokonaisuuksinaan.

Tavoitteena on, että kestävä kehitys koskevien määräysten toimeenpanon seuranta varten perustetaan tarpeelliset institutionaaliset järjestelyt, mikä mahdollistaa myös ei-valtiollisten toimijoiden osallistumisen sekä menettelyt mahdollisten sopimusosapuolten välisten riitojen ratkaisuun.

EU antoi lokakuussa 2015 kestävä kehitys koskevan neuvotteluesityksensä, joka sisältää määräyksiä työelämän normeista ja ympäristöstä. Ehdotusta tullaan täydentämään myöhemmin institutionaalista kehystä koskevilla määräyksillä. Yhdysvallat on alkuvuodesta 2016 antanut omat neuvotteluesityksensä koskien kauppaa ja työelämän normeja sekä ympäristöä. Yhdysvaltojen vapaakauppasopimuksissa työelämän normeja ja ympäristöä koskevat määräykset kuuluvat yleisen riitojenratkaisun piiriin. EU:n käytäntönä sen tekemisissä sopimuksissa on, että määräysten toimeenpano varmistetaan dialogilla ja yhteistyöllä, ei riitojenratkaisun kautta. Neuvotteluja on käyty helmikuusta 2016 lähtien molempien osapuolten tekemien tekstiehdotusten pohjalta.

- Kauppa ja työelämän säännöt

EU:n tavoitteena on, että sopimuksessa sitoudutaan ILO:n (International Labour Organization, ILO) vuoden 1998 julistuksessa määriteltujen työelämän keskeisten normien tehokkaaseen toimeenpanoon. Julistuksen allekirjoittajat sitoutuvat noudattamaan työelämän perusoikeuksia huolimatta siitä, ovatko ne saattaneet lainsäädännössään voimaan kaikkia keskeisiä ILO:n yleissopimuksia. Julistuksen keskeiset periaatteet ovat yhdistymisvapaus ja kollektiivisen

neuvotteluvoimavarojen tehokas tunnustaminen, kaikenlaisen pakkotyön poistaminen, lapsityövoiman käytön tehokas kieltäminen sekä työmarkkinoilla ja ammatinharjoittamisen yhteydessä tapahtuvan syrjinnän poistaminen.

EU on esittänyt, että sopimukseen tulisi erillisiä artikloja koskien neljää yllä mainittua vuoden 1998 ILO:n julistuksen keskeistä periaatetta. EU:n on myös esittänyt sopimukseen yritysten yhteiskuntavastuuta koskevia kohtia, joilla sitouduttaisiin edistämään yritysten toimintaa tällä alueella erityisesti perustuen keskeisiin kansainvälisiin aloitteisiin ja ohjeistuksiin kuten YK:n Global Compact tai OECD:n (Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD) monikansallisten yritysten toimintaohjeet.

Tavoitteena on, että osapuolet säilyttäisivät oikeutensa säätää omista työelämän normeistaan kansainvälisten sopimusten ja standardien mukaisesti. Tavoitteena on, että sopimukseen sisällytettäisiin myös sitoumus olla heikentämättä työelämän sääntöjä tai jättää toimeenpanematta niitä kaupan tai investointien houkuttelemiseksi.

- Kauppa ja ympäristö

Kestävän kehityksen luku kattaa kansainvälisten ympäristösopimusten kunnioittamisen sekä molempien osapuolten oikeuden ylläpitää haluamaansa ympäristölainsäädäntöä. Molempien ympäristöstandardit ovat korkeat, mutta erilaiset. Ympäristönormeja ei voida sopimuksella heikentää investointien houkuttelemiseksi. Sopimus painottaisi myös luonnonvarojen kestäväää käyttöä, johon sisältyvät luonnon monimuotoisuus, uhatut lajit, metsät ja kalatalous. Osapuolet voivat yhdessä edistää laillisten ja kestävästi tuotettujen luonnontuotteiden kauppaa myös kolmansien osapuolten kanssa.

Sekä EU:lla että Yhdysvalloilla on vahvat Cleantech-markkinat, ja molemmat tavoittelevat sopimuksella ympäristötuotteiden ja -palveluiden kaupan vapauttamista. Fokus on ilmastomuutoksen torjunnassa, mm. uudistuvan energian teknologian ja energiatehokkaiden tuotteiden kaupan edistämisen kautta.

Yhdysvallat on tuonut esille ympäristölle haitallisten tukien järjestyksen, varsinkin fossiiliin polttoaineisiin sekä kalastukseen kohdistuneet tuet.

Energia ja raaka-aineet

EU:n tavoitteena on lisätä energiakauppaan liittyvien menettelyjen läpinäkyvyyttä ja ennustettavuutta, parantaa markkinoillepääsyä esimerkiksi vientirajoituksia purkamalla, sekä vahvistaa syrjimättömyysperiaatetta. EU:n lähtökohtana on ollut, että tällä ei kuitenkaan puututtaisi itsensä määräämisoikeuteen siinä, kun tehdään kansallisesti päätöksiä luonnonvarojen hyödyntämisestä. Mahdollisen päätöksen jälkeen tulisi osapuolia luonnollisesti kohdella tasapuolisesti. EU tavoittelee myös energiamarkkinoiden kilpailukyvyn vahvistamista sekä kestäväan energian tuotannon ja kestäväan energiamarkkinan vahvistamista osapuolten yhteisesti sopimilla säännöillä. EU on tässä yhteydessä nostonut esiin energiatehokkuuden ja uusiutuvien energioiden merkityksen. Raaka-aineiden osalta tavoitteena on parantaa läpinäkyvyyttä, markkinoillepääsyä sekä varmistaa syrjimättömyys raaka-ainekaupassa. Sopimalla raaka-aineita koskevista erityissäännöistä tavoitteena on myös kehittää laajemmin globaalia raaka-ainekaupan hallintoa.

EU ja Yhdysvallat ovat jatkaneet edelleen keskusteluja energiasta ja raaka-aineista, ja pyrkineet niiden osalta käsittelemään kattavasti keskeisiä eri osa-alueita. Näitä keskusteluja on käyty positiivisessa hengessä. Keskustelujen kokonaistilannetta lievenee jossain määrin selkeyttänyt tällä sektorilla Tyynenmeren kumppanuussopimuksen valmistuminen. Osaltaan taustalla vai-

kuttanee myös Yhdysvaltain kotimaisen tilanteen selkeytyminen, kun maassa päätettiin jo aiemmin purkaa raakaöljyn vientiin liittyviä rajoituksia. Yhdysvaltalaiset vaikuttavat olevan energiaa ja raaka-aineita käsittelevissä neuvotteluissa aiempaa avoimempia.

Vaikka EU:lla ja Yhdysvalloilla on yhteisymmärrys siitä, että ne jatkavat neuvotteluja energiaan ja raaka-aineisiin liittyvistä kysymyksistä, ei osapuolten välillä ole kuitenkaan toistaiseksi päästy yhteisymmärrykseen siitä, tuleeko sopimukseen erillinen oma energiaa ja raaka-aineita käsittelevä luku. EU pyrkii edelleen keskusteluihin erillisestä energiaa ja raaka-aineita koskevasta luvusta.

Teollis- ja tekijänoikeudet (IPR, Intellectual property rights)

Aiempaan tapaan teollis- ja tekijänoikeuksista on käyty suurelta osin osapuolten lähtökohtia ja säädösympäristöä kartoittavia keskusteluja. Koska osapuolten IPR-ympäristöt ovat kehittyneitä, katsotaan EU:ssa edelleen, ettei tulevassa sopimuksessa välttämättä ole tarkoituksenmukaista käsitellä kaikkia IPR-kysymyksiä, vaan voitaisiin keskittyä joihinkin osapuolten keskeisiksi katsomiin teemoihin, sekä sen ohella vahvistaa osapuolten välistä yhteistyötä.

EU jakoi jo huhtikuussa 2015 Yhdysvalloille ehdotuksen kansainvälisistä sopimuksista, joihin osapuolet sitoutuisivat. EU:n mukaan sopimuksen toinen keskeinen osa-alue voisi olla osapuolten yhteiset korkeatasoiset periaatteet, joilla tuettaisiin teollis- ja tekijänoikeusympäristöjä ja siten lisättäisiin transatlanttisen kaupan varmuutta ja oikeudellisuutta, sekä parannettaisiin tietoisuutta teollis- ja tekijänoikeuksien merkityksestä eurooppalaisten ja yhdysvaltalaisen toimijoiden ja elinkeinoelämän innovaatioille ja luovalle toiminnalle. EU jakoi huhtikuussa 2015 tekstiluonnoksen tullin toimista IPR-täytäntöönpanossa vääreännöstenvastaisen toiminnan edistämiseksi. Luonnos pohjautuu EU:n asetukseen teollis- ja tekijänoikeuksien tullivalvonnan (EU) N:o 608/2013). Ehdotuksista on keskusteltu Yhdysvaltojen kanssa useampaan otteeseen.

Nyt on merkkejä siitä, että IPR:ään liittyvissä keskusteluissa voitaisiin vähitellen alkaa joillakin osa-alueilla edetä. Sellaiseen voisi viitata se, että yhdysvaltalaiset esittelivät edellisellä neuvottelukierroksella helmikuussa 2016 ensimmäiset omat kirjalliset luonnoksensa koskien kansainvälisiä teollis- ja tekijänoikeussopimuksia ja yleisiä sopimusmääräyksiä. On mahdollista, että näiden osalta voitaisiin ehkä päästä etenemään varsinaisiin tekstineuvotteluihin, sillä osapuolten on tarkoitus jatkaa keskusteluja muiden kysymysten ohella näistäkin aiheista seuraavilla neuvottelukierroksilla.

EU:ssa katsotaan edelleen tarpeelliseksi pyrkiä parantamaan sopimuksella keskeisten maantieteellisten merkintöjen suojaa, mutta osapuolten näkemykset ovat edelleen etäällä toisistaan. Lisäksi EU:ssa on katsottu tarpeelliseksi pyrkiä tarkastelemaan eräitä tekijänoikeuksiin ja lähioikeuksiin liittyviä kysymyksiä, joista on EU:ssa jo säädetty. Osapuolet pyrkivät parantamaan käynnissä olevien lainsäädäntötoimiensa myötä myös liikesalaisuuksien suojaa. Myös sopiminen osapuolten ja sidosryhmien välisestä yhteistyöstä, joka entuudestaan on jo laajaa, olisi tärkeää.

Tullimenettelyt ja kaupan helpottaminen

Tulliyhteistyötä ja kauppamenettelyiden helpottamista koskevan neuvottelukokonaisuuden tavoitteena on sujuvoittaa ja modernisoida kaupankäynnin sääntöjä ja prosesseja, huolehtien kuitenkin riittävästä valvonnasta. Neuvottelut ovat edenneet hyvin ja molemmat osapuolet ovat ilmaisseet vahvan sitoumuksensa kaupan helpottamista koskeviin tavoitteisiin. WTO:n kauppamenettelyjen helpottamista koskeva sopimus luo hyvän pohjan kauppamenettelyille, ja

TTIP-neuvotteluissa EU:lla ja Yhdysvalloilla on tilaisuus tarkastella, millä osa-alueilla niillä on mahdollisuuksia edetä pidemmälle kuin mitä monenkeskisesti on nyt sovittu. EU ja USA tutkivat myös mahdollisuuksia pidemmällä aikavälillä tehtävään yhteistyön kehittämiseen kauppamenettelyiden helpottamisessa.

Neuvotteluissa on saavutettu edistystä useissa kysymyksissä, jotka koskevat muun muassa tietojen julkaisemista internetissä, tietopalvelupisteitä, riskien hallintaa, jälki- ja ennakkotarkastuksia sekä kauttakulkua. Neuvotteluja on jatkettu myös muun muassa tieto- ja asiakirjavaatimuksista, informaatioteknologian käytöstä, yhden luukun periaatteesta, ennakkopäätöksistä, muutoksenhakumenettelyistä sekä palvelumaksuista. Muita tässä keskustelukokonaisuudessa esillä olevia teemoja ovat muun muassa pikälähetykset, pieniä eriä koskeva kauppamenettelyiden helpottaminen sekä rikekäytännöt.

Kilpailupolitiikka, valtionyhtiöt ja valtiontuet

Kilpailupolitiikassa sovitaan monopoleja ja fuusioita, valtiontukia sekä valtio-omisteisia yhtiöitä koskevista säännöistä. Tavoitteena on tasavertaisen ja vapaan kilpailuaselman takaaminen yrityksille. EU tavoittelee sopimukseen määräyksiä kaikista kilpailupolitiikan osa-alueista. Monopoleissa ja fuusioissa sekä valtio-omisteisissa yhtiöissä on jo edetty yhteisiin tekstipohjaisiin neuvotteluihin. Valtiontukien osalta pohjana ovat kummankin osapuolen erilliset ehdotukset.

Monopoleja ja fuusioita käsittelevässä osiossa tavoitellaan tasavertaisen kilpailun periaatteiden noudattamista ja pyritään sopimaan säännöistä, jotka estäisivät yrityksiä sopimasta hinnoista tai käyttämästä väärin markkinavoimaa. Neuvotteluosapuolten tavoitteena on asettaa osa-alueelle korkeatasoiset globaalit standardit. EU:n ja Yhdysvaltojen intressit ovat tässä osiossa hyvin yhteneväiset.

Valtionyhtiöiden osalta sovitaan valtionyhtiöiden määritelmästä, sekä valtionyhtiöiden roolista ja velvoitteista. Säännöillä pyritään varmistamaan, että valtion omistamat tai hallinnoimat yritykset toimivat samoilla avoimen kilpailun säännöillä kuin yksityiset yritykset. EU:n tavoitteena on tasapainoinen sopimus, joka ulottuisi myös osavaltiotasolle.

EU esittää valtiontukia koskevassa tekstiehdotuksessaan, että sopimuksessa sovittaisiin valtiontukiin liittyvien toimien läpinäkyvyydestä, luottamuksellisuudesta ja osapuolten välisistä konsultaatioista, mikäli toinen osapuoli katsoo vastakkaisen osapuolen antaman valtiontuen vaikuttavan kielteisesti yritystensä toimintaan. Valtiontuissa EU tavoittelee horisontaalista sopimusta, joka kattaisi valtiontuet niin valtionyhtiöiden kuin yksityisten yritysten osalta.

Pienet ja keskisuuret yritykset

Sopimukseen on määrä sisällyttää erillinen pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskeva luku, joka olisi EU:n sopimuksissa ensimmäinen laatuaan. EU:ssa ja Yhdysvalloissa yrityksistä 99 prosenttia on pieniä ja keskisuuria, millä EU:ssa tarkoitetaan alle 250 työntekijän yrityksiä.

Sopimuksella pyritään parantamaan ja lisäämään EU:n ja Yhdysvaltojen välistä tietojen vaihtoa ottaen erityisesti huomioon pk-yritysten tarpeet. EU:n tavoitteena on, että Yhdysvalloissa olisi EU:n markkinoillepääsy tietokantaa vastaava sivusto, josta yritykset saisivat ilmaiseksi tietoa tuontia, vientiä ja investointejaan varten. Sivusto voisi pitää sisällään tietoa tuontitulleista, veroista, lainsäädännöstä, tullimenettelyistä sekä markkinamahdollisuuksista.

EU pyrkii neuvotteluissa siihen, että tietoa jaettaisiin entistä enemmän sellaisista parhaista käytänteistä, jotka helpottavat pienempien yritysten vientiä tai investointeja ulkomaille. Sopimuksella halutaan perustaa erityinen pk-yritysten asioihin keskittyvä komitea, jotta pienempien yritysten prioriteetit ja huolenaiheet välittyvät EU:n ja Yhdysvaltojen viranomaisille. Tähtöna on myös vahvistaa nykyistä Euroopan komission ja Yhdysvaltain hallinnon välistä yhteistyötä. Nykyisin yhteistyötä tehdään jo Transatlanttisen talousneuvoston (Transatlantic Economic Council, TEC) puitteissa sekä erillisen yhteisymmärryspöytäkirjan (Memorandum of Understanding Concerning Support for SMEs, SMEs MOU) pohjalta.

Osapuolet ovat päässeet periaatteelliseen yhteisymmärrykseen yhteistyötä koskevista määräyksistä. Neuvotteluja jatketaan edelleen tiedon jakamisesta. Keskusteluja tullaan käymään myös määräyksistä, jotka määrittelevät pk-asioita käsittelevän komitean tehtävät ja toiminnan.

Yleinen (valtioiden välinen) riitojenratkaisu

Sopimukseen sisällytettäisiin tavanomaiset, WTO:n riitojenratkaisujärjestelmään pohjautuvat riitojenratkaisua koskevat määräykset. EU:n tähtöna on varmistaa sopimuksen soveltamisesta mahdollisesti johtuvien erimielisyyksien ratkaiseminen tehokkaalla ja ennakoitavalla tavalla, pyrkien samalla käsittelyn avoimuuden lisäämiseen. Neuvottelut ovat edenneet rakentavasti ja osapuolet ovat edistyneet niin tekstiosuuksien kompromissimuotoiluissa kuin sellaisen elementtien käsittelyssä, joissa on sisällöllisiä näkemyseroja. Keskusteluja jatketaan vielä mm. täytäntöönpanovaihetta koskevista kysymyksistä.

6 Sopimuksen allekirjoittaminen, väliaikainen soveltaminen ja voimaantulo

Neuvottelujen ollessa kesken allekirjoittamisen ajankohdasta ei ole vielä tietoa. Toistaiseksi ei ole neuvoteltu myöskään sopimuksen mahdollisesta väliaikaisesta soveltamisesta eikä voimaantulomääräyksistä.

7 Taloudelliset ja muut vaikutukset

Sopimuksen taloudelliset vaikutukset

EU ja Yhdysvallat ovat maailman suurimmat kansainvälisen kaupan toimijat ja investoijat. EU:n osuus koko maailmankaupasta oli vuonna 2014 16,4 prosenttia ja Yhdysvaltojen 13,7 prosenttia. EU:n tavaravienti Yhdysvaltoihin kohosi vuonna 2015 noin 370 miljardiin euroon tavaratuonnin yltäessä 246 miljardiin euroon. EU:n palveluviennin arvo Yhdysvaltoihin vuonna 2014 oli noin 194 miljardia euroa ja palvelujen tuonti Yhdysvalloista noin 182 miljardia euroa. EU:n suorien investointien kokonaisarvo Yhdysvalloissa ylsi vuonna 2014 noin 1985 miljardiin euroon ja vastaavasti yhdysvaltalaisinvestointien kokonaisarvo EU-alueella noin 1811 miljardiin euroon.

Suomen kauppa Yhdysvaltojen kanssa on ylijäämäistä; vientimme oli vuonna 2015 arvoltaan 3,8 miljardia ja tuonnin arvo 2,0 miljardia euroa. Tärkeimpiä vientituotteitamme ovat paperi ja pahvi, teollisuuskoneet, sähkögeneraattorit ja -moottorit sekä metalliteollisuustuotteet, kuten teräs- ja alumiinirakenteet. Yhdysvalloista tuotiin Suomeen muun muassa ilma-alusten osia, kemiallisia tuotteita, erilaisia sähkökoneita ja -laitteita sekä teollisuuskoneita. Yhdysvallat ohitti Venäjän Suomen tavaraviennin suurimpana EU:n ulkopuolisena markkina-alueena loka-kuussa 2015.

Neuvotteluiden vielä ollessa kesken on sopimuksen taloudellisia vaikutuksia vaikea arvioida yksityiskohtaisesti, sillä vaikutukset riippuvat lopputuloksesta. Sopimuksen taloudellisista vaikutuksista on tehty lukuisia kansainvälisiä tutkimuksia. Euroopan komission teettämä alustava vaikutusarvio valmistui vuonna 2013. Sen laskelmista esitettiin julkisuudessa kritiikkiä, minkä vuoksi Euroopan parlamentti teetti vuonna 2014 tutkimuksen käytetystä metodologiasta (ns. laskennallinen yleisen tasapainon malli). EPRS, European Parliamentary Research Service selvitti, onko komission vaikutusarvio tehty tarkoituksenmukaisella ja pätevällä menetelmällä. Selvityksen lopputuloksena oli, että ns. laskennallinen yleisen tasapainon malli, puutteistaan huolimatta, on paras menetelmä arvioimaan laajan kauppasopimuksen vaikutuksia, ja että menetelmällä saadut tulokset ovat yleisesti ottaen perusteltuja.

Euroopan komission alustavan vaikutusarvion mukaan EU:n bruttokansantuotteen vuotuinen kasvu kunnianhimoisen sopimuksen seurauksena saavuttaisi 0,48 prosenttia vuonna 2027, ja kansantulo kasvaisi noin 86 miljardilla eurolla. Vuoteen 2027 mennessä EU:n vienti Yhdysvaltoihin lisääntyisi 28 prosentilla. Tämä edellyttäisi, että sopimuksella poistettaisiin kaikki tullit, neljännes tullien ulkopuolisista esteistä ja puolet julkisten hankintojen esteistä. Sopimuksella olisi myönteisiä vaikutuksia myös EU:n työmarkkinoihin. Vaikutukset vaihtelisivat sektoreittain. Uusia työpaikkoja tulisi komission arvion mukaan erityisesti maatalouteen, kalastus- ja metsätalouteen, elintarvike-, kemian- ja autoteollisuuteen sekä mm. liikenne-, rahoitus-, vakuutus- ja rakentamispalveluihin.

Sopimuksen taloudelliset vaikutukset ulottuvat myös muihin maihin, ml. kehitysmaihin. Transatlanttisen kaupan vapauttamisen ennustetaan vuosittain kasvattavan 2027 mennessä maailman kokonaistulota 238 miljardilla eurolla, josta 86 miljardia euroa kohdistuisi kolmansiin maihin. Eniten bruttokansantuote kasvaisi ASEAN-maissa (0,89 prosenttia) ja Itä-Euroopassa (0,33 prosenttia), mutta osansa saisivat myös matalan tulotason maat (0,20 prosenttia).

Sopimuksen vaikutukset ovat sitä pienempiä, mitä vaatimattomampi lopputulos on. Jos sopimuksella poistettaisiin 98 % tulleista, 10 % tullien ulkopuolisista esteistä ja 25 % julkisten hankintojen esteistä, sen seurauksena EU:n bruttokansantuotteen vuotuinen kasvu saavuttaisi 0,27 prosenttia vuonna 2027 ja kansantulo EU:ssa kasvaisi noin 48 miljardilla eurolla. Matalan kunnianhimon tason sopimuksen tuloksena EU:n vienti Yhdysvaltoihin kasvaisi 16 prosentilla vuoteen 2027 mennessä.

Useissa tutkimuksissa arvioidaan, että TTIP:n kokonaisvaikutukset köyhimmille kehitysmailla ovat suhteellisen pieniä, mutta myönteisiä. Esimerkiksi Alankomaiden ulkoasianministeriön teettämän ja marraskuussa 2015 julkaistun tutkimuksen mukaan TTIP:n vaikutukset alhaisen tulotason maille ovat yleisellä tasolla myönteiset. Vaikutukset kuitenkin vaihtelevat maan ja talouden sektorin mukaan sekä lopullisesta TTIP:n sisällöstä riippuen.

ETLA selvitti 15.3.2013 julkaistussa, ulkoasiainministeriön rahoittamassa tutkimuksessa EU:n ja Yhdysvaltojen välisen kauppajoinnissa ja investointikumppanuussopimuksen vaikutuksia suomalaiselle elinkeinoelämälle ja yhteiskunnalle. Yrityskyselyn pohjalta yritykset arvioivat tuotannon arvonsa nousevan ja kannattavuutensa paranevan kumppanuussopimuksen seurauksena. Yritykset katsoivat myös henkilöstön määrän nousevan. Niin ikään ulkomaankauppa kasvaisi yritysten arvioiden mukaan sekä tavaroiden että palvelujen viennissä ja tuonnissa. Suorien sijoitusten määrä Yhdysvaltoihin kasvaisi, samoin kuin osallistuminen julkisiin hankintoihin.

Kyselyn mukaan pienempien yritysten tuotannon arvo, henkilöstö ja kannattavuus Suomessa nousisivat suhteellisesti enemmän kuin suurempien yritysten. Pienet yritykset hyötyisivät suurista yrityksistä enemmän myös kaupan esteiden vähentämisestä ja poistamisesta. Lisäksi sopi-

mus helpottaisi paitsi Yhdysvalloissa jo toimivien yritysten myös maassa liiketoimintaa har-
kitsevien yritysten liiketoimintaa. Kumppanuussopimus kohentaa ETLAn arvion mukaan
myös kansalaisten taloudellista hyvinvointia. Pitkällä tähtäyksellä sopimus vaikuttaisi myön-
teisesti tulotasoon, lisäisi kotitalouksien valintamahdollisuuksia kulutushyödykkeissä ja lyhy-
ellä tähtäyksellä toisi mahdollisesti positiivisia työllisyysvaikutuksia.

Sopimuksen muut vaikutukset

Sopimus olisi merkittävä myös poliittiselta kannalta. Sen on arvioitu lähentävän toteutuessaan
EU:n ja Yhdysvaltojen välisiä suhteita sekä mahdollisesti edesauttavan eurooppalaisen ener-
giaturvallisuuden edistämistä.

Sopimuksella voi olla myönteisiä vaikutuksia maailmanlaajuisesti myös sääntelyyn, sillä EU:n
ja Yhdysvaltojen sopimat yhteiset standardit ja käytännöt, koskien niin markkinoillepääsyä
kuin myös työntekijöiden oikeuksien, kuluttajien ja ympäristön suojelua, voisivat toimia mal-
lina muille maille. Lisäksi muut maat voisivat hyötyä sopimuksen puitteissa sovittavasta, tiet-
tyjen standardien ja ammattipätevyyskysymysten vastavuoroisesta tunnustamisesta.

8 Suhde Suomen lainsäädäntöön

Neuvottelujen tässä vaiheessa ei voida tyhjentävästi todeta, mitkä kaikki sektorit tulevat ole-
maan osana tehtävää sopimusta ja mitkä niiden vaikutukset lainsäädännön alaan tulisivat ole-
maan. Sopimuksen suhdetta Suomen lainsäädäntöön arvioidaan tarkemmin sopimusneuvotte-
lujen edistyttyä.

Sopimus tulee valtioneuvoston alustavan arvion mukaan sisältämään myös määräyksiä, jotka
kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan ja kansallisen lainsäädännön alaan. Tällaisia määräyksiä
sisältyisi mahdollisesti ainakin sopimuksen palvelujen kauppaa ja investointeja sekä teollis- ja
tekijänoikeuksia koskeviin sopimusosioihin. Lopullisen sopimuksen sisältöön saattaa kuulua
myös muita yksittäisiä määräyksiä unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan kuuluvissa
kysymyksissä. Tällöin sopimus tehtäisiin sekasopimuksena.

9 Ahvenanmaan asema

Valtioneuvoston alustavan arvion mukaan sopimusluonnokseen ei sisälly Ahvenanmaan toi-
mivaltaan kuuluvia määräyksiä. Valtioneuvosto selvittää tarvittaessa asiaa sopimuksen jatko-
käsittelyn yhteydessä tarkemmin.

10 Valtioneuvoston kanta

Monenkeskiset neuvottelut ovat aina olleet Suomelle ensisijaisia. Maailman kauppajärjestön
WTO:n Dohan kierroksen pitkittyessä kahdenvälisten ja alueellisten sopimusten merkitys on
kasvanut kauppapoliittisten intressien ja tavoitteiden turvaamisessa. Osaltaan alueelliset ja
kahdenväliset järjestelyt täydentävät WTO:n sopimuksia.

Valtioneuvosto tukee vahvasti neuvotteluja kunnianhimoisesta, kattavasta ja tasapainoisesta
vapaakauppasopimuksesta Yhdysvaltojen kanssa sekä neuvottelujen päättämistä mahdolli-
simman pian. Keskeistä on kuitenkin sopimuksen sisältö, ei sen aikataulu. Kaupan vapautta-
misen ohella valtioneuvosto pitää sopimusta tärkeänä EU:n transatlanttisten suhteiden vahvis-
tajana.

Valtioneuvosto tavoittelee sopimuksella eurooppalaisten yritysten markkinoillepääsyn parantamista tavara- ja palvelukauppaa vapauttamalla sekä avaamalla nykyistä laajemmin Yhdysvaltain julkisia hankintoja kilpailulle. Tavarakaupassa Suomelle keskeisiä tuoteryhmiä ovat muun muassa koneet ja laitteet, sähkökoneet ja -laitteet, lääkinnälliset ja optiset laitteet, muovit ja kumit, kivennäispolttoaineet ja -öljyt, eräät puu- ja kuparituotteet. Valtioneuvosto tavoittelee palveluja koskevien esteiden vähentämistä muun muassa seuraavilla aloilla: huolto ja korjaus, erilaiset tekniset suunnittelu- ja asiantuntijapalvelut, konsultointi, informaatio- ja viestintäala, tietoturva- sekä digitaaliset palvelut, arkkitehti- ja kaupunkisuunnittelupalvelut sekä arktiseen liikenteeseen ja öljynporaukseen liittyvät tukipalvelut. Yksittäisistä kysymyksistä muun muassa yritystoimintaan liittyvien henkilöiden maahantuloa koskevat kysymykset (esim. työlupien saannin helpottaminen Yhdysvaltoihin) ovat myös Suomelle tärkeitä.

Yhdysvalloissa tehtävissä julkisissa hankinnoissa valtioneuvosto pyrkii erityisesti syrjivien kotimaisuusvaatimusten poistamiseen. Lisäksi valtioneuvosto kiinnittää erityistä huomiota julkisiin hankintoihin, jotka koskevat muun muassa merisektoria, tieto- ja viestintäalaa, energia- ja ympäristösektoria, terveydenhoitoalaa ja infrastruktuurihankkeita.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sopimuksella vähennetään päällekkäisiä ja raskaita testaus- ja sertifiointivaatimuksia sekä muita erilaisesta sääntelystä aiheutuvia esteitä Yhdysvalloissa erityisesti seuraavilla sektoreilla: koneet ja laitteet, lääkinnälliset laitteet, lääkkeet, informaatio- ja kommunikaatioteknologia, kosmetiikka ja kemia. Lisäksi sopimuksella tulee parantaa EU:n ja Yhdysvaltojen viranomaisten välistä yhteistyötä.

Valtioneuvoston tavoitteena on, että erilaisesta sääntelystä aiheutuvien esteiden poistamisella vähennetään erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kustannuksia ja helpotetaan niiden pääsyä Yhdysvaltain markkinoille sekä mahdollistetaan turvallisten ja laadukkaiden tuotteiden nopeampi markkinoillepääsy. Ylimääräisestä sääntelystä johtuvien kustannusten aleneminen voi vaikuttaa myönteisesti myös kuluttajahintoihin. Samalla valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ylläpidetään EU:n korkeat standardit.

Valtioneuvosto tukee EU:n tavoitteita neuvotella Yhdysvaltojen kanssa WTO:n sopimuksia pidemmälle menevistä säännöistä. Tämän odotetaan edistävän vastaavista säännöistä sopimisesta muiden kauppakumppanien kanssa ja mahdollisesti myös neuvotteluja monenkeskisistä säännöistä.

Valtioneuvoston tavoitteena on edistää sopimuksella kestäviä, taloudellista kasvua ja työllisyyttä tukevia kansainvälisiä investointeja. Investointien osalta sopimus ei saa kuitenkaan estää jäsenvaltioiden oikeutta säätää ja edelleen kehittää syrjimättömästi esimerkiksi terveyden suojelua, kuluttajansuojaa, sosiaalista suojelua, työntekijöiden suojelua tai ympäristönsuojelua koskevaa lainsäädäntöä. Sopimus ei myöskään saa vapauttaa sijoittajia niille asetetuista oikeudellisista velvoitteista. Sijoittajan ja sopimusvaltion välisen riitojenratkaisumenettelyn osalta tavoitteena on saada aikaan investointituomioistuinjärjestelmä, johon sisältyy muutoksenhakumahdollisuus.

Valtioneuvosto katsoo, että sopimuksella tulee edistää kansainvälisten ympäristöä ja työelämän oikeuksia koskevien sopimusten ja standardien noudattamista ja toimeenpanoa.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sopimus ei estä kehittämästä tai turvaamasta korkeaa terveyden, turvallisuuden, kuluttajien, työntekijöiden ja ympäristön suojelun tasoa EU:ssa ja Suomessa. Keskeistä on myös se, että sopimuksessa ei tehdä sitoumuksia julkisista palveluista. Koska sopimuksen julkisten palveluiden määritelmä ei välttämättä kata kaikilta osin Suomessa julkisen vallan järjestämisvastuulla olevia sosiaali- ja terveystalouksia, on tärkeää var-

mistaa, että Suomi tekee näitä palveluja koskevat varaumat sopimuksen sitoumuksiin, kuten on tehty tähänkin asti.

Valtioneuvosto kiinnittää erityistä huomiota koko neuvottelujen ajan avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen. On tärkeää, että neuvotteluista annetaan ajantasaista tietoa sidosryhmille ja kansalaisille neuvottelujen eri vaiheissa. Myös EU-jäsenvaltioiden vaikutusmahdollisuudet sopimuksen sisältöön tulee taata.